

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA HUNGAROLOGIJU, TURKOLOGIJU I JUDAISTIKU
KATEDRA ZA HUNGAROLOGIJU

MARTINA ŠESTIĆ

LÁSZLÓ NAGY – RODOPSKI MAĐAR

DIPLOMSKI RAD

MENTOR: dr. sc. Zoltán Virág

Zagreb, 2015.

Nagy László – Rodopei Magyar

Szakdolgozat

Dolgozatom a magyar Kossuth-, József Atilla- és Botev-díjas költő és műfordító Nagy Lászlóról szól. Munkám célkitűzése, hogy bemutassam Nagy László életét és munkaságát, megvizsgáljam a költő legkiemelkedőbb költeményeit, műfordításait és kapcsolatát Bulgáriával és a bolgár kultúrával, irodalommal.

Kiválasztottam és lefordítottam néhány versszöveget (*A Himnusz minden időben* részleteit, a *Ki viszi át a Szerelmet* és a *Dunai átkelést*), hogy különböző szempontok szerint elemezhessem és értelmezhessem ezeket, főképpen a történelmi és a társadalmi körülményekre, a stiláris összefüggésekre, a motívumstruktúrára koncentrálni.

Végezetül írtam a költő bulgáriai szellemi hagyatékáról, számításba véve, hogy a bolgárok miként emlékeznek Nagy Lászlóra manapság.

Sadržaj

1. UVOD	4
2. LÁSZLÓ NAGY – BIOGRAFSKI PODATCI	5
2.1 Mađar	5
2.2 Bugarin.....	7
2.3 Ponovo u Mađarskoj	7
3. LÁSZLO NAGY I NJEGOVO PJESNIŠTVO	8
3.1 Pjesnička motivacija	8
3.2 Djelo i recepcija	10
3.3 Bugarska u pjesništvu Lászla Nagya i njegovo pjesništvo u Bugarskoj.....	15
4. LÁSZLÓ NAGY – PREVODITELJ	19
5. ZAKLJUČAK	21
6. DODATCI	22
6.1 Spomen-kuća "László Nagy" u bugarskom gradu Smoljanu.....	22
6.2 Bista u Sofiji	24
6.3 Spomen ploča u Kecskemetu	25
7. LITERATURA	26

1. UVOD

Nagy László, Mađar slavenske duše i bugarskog srca, rođen je 1925. godine u mjestu imena Felsőiskáz u vrijeme kada je svijet hrlio prema užasima Prvog i Drugog svjetskog rata. Odrastajući u mnogobrojnoj obitelji u pitoresknom kraju zavolio je prirodu i idilične narodne priče što je utjecalo na njegov kompletan opus koji je od svojih ranih početaka inspiriran folklorom, kršćanskim, ali i pretkršćanskim mističnim legendama i običajima, mađarskom seoskom kulturom, a nešto kasnije njegov se pjesnički interes usmjerio prema slavenskim narodima – i to najviše prema Bugarskoj.

Kako je jedan Mađar zavolio Bugarsku i njene kulturne i prirodne ljepote do te mjere da ga se Bugari i dan danas rado sjećaju postavljajući mu spomenike kako u svojoj državi tako i u Mađarskoj, pokušat ću objasniti u ovom diplomskom radu.



Slika 1. *László Nagy*

2. LÁSZLÓ NAGY – BIOGRAFSKI PODATCI

2.1 Mađar

"Születésem napját nem tudom. Míg itthon éltem, július 14-ét mondtam, így tudtam anyámtól. Később anyakönyvi kivonat kellett, s ez ámulatomra 17-ét jegyezte. Papír szerint 1925. július 17-én születtem. Felsőiskázon, Veszprém megyében. Születésemkor aratás volt, szent munka, éjszakák, nappalok egybeestek, az én dátumom pedig elveszhetett a sok tennivaló közt. Mégis, ha a Bastille-börtönt 14-én döntötték le, illett volna ezen a napon születnem." (Nagy, 1978)

U razdoblju između dva svjetska rata, kada je svijet stremio iz velike u još veću katastrofu, u mađarskom se mjestu Felsőiskázu¹ u srpnju 1925. godine rodio jedan od najposebnijih i najboljih mađarskih pjesnika.

Bilo je to vrijeme Horthyjeva režima, kada je premijersku dužnost obnašao István Bethlen. Mađarska se, kao i cijeli svijet, suočavala s gospodarskom krizom i jačanjem desničarskih ideologija. Osim toga posljedice Trianonskog dogovora su i dalje bile glavni pokretač političke i društvene atmosfere u državi.



Slika 2. Kuća obitelji Nagy u Felsőiskázu (danas Iszkáz)

To je ukratko bilo društveno ozračje u kojem je Nagy odrastao. No, ono što je na njega najviše traga ostavilo jest njegov pitoreskni kraj i odrastanje uz svoje dvije sestre, Izabellu i Máriu, i brata Istvána te brižne roditelje, oca Bélu Nagya (1889. – 1969.) i majku Erzsébet Vas (1905. - 1995.).

1 Od 1947. mjesta Felső-, Közép- i Alsóiskáz se ujedinjuju pod imenom Iszkáz.

Prvih je pet razreda završio u područnoj školi u rodnom kraju. Kao desetogodišnjak je obolio od mijelitisa te je više puta iz toga razloga bio operiran. Tijekom jedne od operacija, kirurg mu je nesretnim slučajem ošteti živac te su ga zato posljedice bolesti pratile sve do kraja života – cijeli je život šepao, a par godina prije smrti je koristio invalidska kolica. Peti je razred tako sa zakašnjenjem završio tek 1938. godine kada u susjednom većem gradu (Pápa) nastavlja školovanje.

Njegov mu je profesor likovne kulture, Sándor Toth, nakon mature savjetovao neka svoju karijeru usmjeri prema umjetnosti. Godinu dana kasnije, 1946., Nagy je upisao Likovnu akademiju u Budimpešti. Tražeći pravo mjesto za sebe u akademskom sustavu, sljedeće se godine prebacio na studij crtanja Više umjetničke škole u Budimpešti, da bi 1948. napokon završio na Filozofskom fakultetu "Pázmány Péter". U prvom je semestru studirao na sljedećim studijskim grupama: hungarologija, sociologija, filozofija, da bi se u drugom semestru prebacio na studij rusistike. U isto su vrijeme počele izlaziti njegova prva literarna djela te je napokon sebe pronašao u umjetnosti riječi – poeziji.

Kao mladi pjesnik 1949. godine dobiva stipendiju i odlazi u Bugarsku gdje ostaje do 1951. Tada je naučio bugarski jezik i aktivno se počeo baviti prevodenjem.

U to je vrijeme upoznao i ljubav svog života, pjesnikinju Margit Szécsi te je po povratku u Mađarsku s njom zasnovaio obitelj.



Slika 3. Margit Szécsi i László Nagy, 1973.

Osim što je pisao i prevodio, Nagy je uređivao i časopise. Tako je od 1953. do 1957. uređivao časopis za mlade "Kisdobos", a od 1957. pa sve do smrti bio je urednik časopisa "Élet és irodalom".

2.2 Bugarin

Kada se Nagy zajedno sa svojim kolegom, pjesnikom Ferencom Juhászom, prijavio na natječaj za sovjetsku stipendiju s naznakom da želi postati pjesnik, nije se nadao da će završiti u Bugarskoj. Sovjetsku stipendiju nije dobio, ali mu je zato 1949., već kao mladom pjesniku, uručena ona za boravak u Bugarskoj kako bi naučio jezik i počeo prevoditi. (Vasy, 1995)

"Mikor Lengyelországból Rózewicz, Bulgáriából Nevena Sztefanova jött hozzánk írói ösztöndíjjal, akkor utaztam Szófiába, 49 őszén," pisao je u svom životopisu prvo objavljenom u sklopu Jönnek a harangok értem 1948.

Dvije je godine proveo na stipendiji, od jeseni 1949. do ljeta 1951., a sam je taj boravak na njega i njegovo stvaralaštvo te interese ostavio veliki trag o čemu ću više progovoriti u sljedećim poglavljima.

Iščitavajući literaturu i gledajući televizijske reportaže Bugarske nacionalne televizije (bNT) primijetila sam kako su ga Bugari zapravo uzeli pod svoje. To se najviše vidi u tome da su mu i ime pobugarili – tako je postao Ласло Наги [laslo nagi] poznatiji kao Rodopski Mađar².

A u prilog tome koliko ga Bugarska cijeni ide i sama činjenica da mu je u Mađarskoj u Kecskemetu postavljena spomen-ploča na inicijativu ni više ni manje nego Zajednice Bugara (više u BR). A vjerojatno najveće priznanje koje mu je Bugarska odala još za života, točnije 1976. godine, jest i Međunarodna nagrada Botev³.

2.3 Ponovo u Mađarskoj

Kada je 1956. u Mađarskoj izbila revolucija u životu Lászla Nagya, njegove obitelji i sunarodnjaka sve se promijenilo. Započelo je razdoblje štovanja kulta ličnosti, totalitarizma i cenzure.

Od tada pa sve do svoje smrti Nagy je živio od svojih prijevoda, a njegove pjesme

2 U svojim je prijevodima bugarskog narodnog pjesništva najviše pažnje pridavao rodopskom folkloru te je puno vremena provodio istražujući rodopske narodne pjesme, tradiciju, prirodu kao i u druženju s ljudima koji žive na toj poznatoj bugarskoj planini. Otuda i nadimak – Rodopski Mađar (Унгарецът от Родопите).

3 Međunarodna nagrada Botev (bug. Международна ботевска награда) bugarska je nagrada za književnost uspostavljena 1972. godine ukazom Državnog vijeća Narodne Republike Bugarske. Ime je dobila po jednom od najpoznatijih i najznačajnijih bugarskih pisaca Hristu Botevu. Uručivala se redovito svakih 5 godina do 1986. književnicima i publicistima za doprinos književnosti. Ponovo je uspostavljena 1996. godine s istim petogodišnjim razmakom. Dodjeljivanje je iznimno održano 2008. godine povodom smrti ruskog prozaista Aleksandra Solženjicina.

dobivaju jednu posve drugačiju, mračniju notu.

Izdvojila bih i citat iz memoara Nevene Stefanove "Съзвездие риби..." (Szondi, 2005.) koji mi je od sve pročitane literature najiskrenije dočarao Nagyev život u to vrijeme:

"Margi nije došla, Laci mi je objasnio da je već cijelu godinu u depresiji te je započeo pomalo nehaljno pripovijedati potresne priče. Zoltán Zelk je još u zatvoru kao i Tibor Déry... Sada se muče izboriti njihovo oslobođenje. On je na svoje vlastite oči vidio kako je sovjetski tenkist propucao dijete... Njihov se sin jedva izvukao iz stresa... (...) Naši su susreti tih dana postali jako tužni. Laci je namjerno umjesto hipohondrija govorio 'hipo-ho-ho-hon-drija' ne bi li me razveselio, ali mu na licu više nije bilo prekrasnog osmijeha kao godinama prije. Bio je ogorčen i na dvojicu bugarskih pjesnika, smatrao ih je prijateljima, a oni se pokazali slugama naših službi. Nije mi povjerio njihova imena... (...)

Posljednji sam put vidjela Lacija tijekom krajnje neuspješnog posjeta s Dalčevom u prosincu 1977. (...) O sebi nije želio govoriti, samo je ponavljao: 'Neve, ne da mi se više živjeti! Život ipak nije pjesma...' Tješila sam ga: 'Doći ćeš nam opet u goste i u Smoljanu ćeš se oporaviti!'

No dogodilo se ono najgore. U siječnju 1978. u 74. godini preminuo je Dalčev. U veljači je otišao mili Laci, a tek su mu bile 53 godine."⁴ (Szondi, 2005)

3. LÁSZLO NAGY I NJEGOVO PJESNIŠTVO

3.1 Pjesnička motivacija

"Nem véletlenül lettem költő, s nem is könnyen. Visszatekintve életemre már látom, hogy több erő működött ellenemre, mint javamra. S hogy ma is írok még verset, egyetlen oka van: nem tehetek mást, ez a létformám. Ragaszkodom hozzá. Nem véletlenül hagytam. el a Képzőművészeti Főiskolát sem. Mert úgy láttam, versben viszonylag érvényesebben fejezem ki magamat, mint vonalban, formában, színben. Úgy láttam, hogy a vers mozgékonyabb, hogy teret és érzést és történelmet néhány mozdulattal is megörökíthet. Ilyen gondolattal szegődtem a vershez végérvényesen. (...)"⁵ (Nagy, 1979)

Ni László Nagy nije iznimka po pitanju pjesničkog poslanja – i on ga doživljava kao nešto neizbježno, nešto što je protkano cijelim njegovim bićem i što upravlja njegovim životom. Upravo su riječi za njega bile idealan medij za progovaranje o čovjeku, domovini i

4 Prijevod moj.

5 Holtig a Hőségől..., radijski intervju, pripremila Júlia Kovács

ljudskosti. Ova tri nabrojana semantički nabijena pojma za njega predstavljaju bit pjesništva – *ember* (čovjek), *haza* (domovina), *emberiség* (ljudskost).

A ako u obzir uzmemo i sam povijesni okvir u kojem je djelovao, ovaj pjesnički temelj nas ne treba ni čuditi. Kako Tibor Tüskés u knjizi "Nagy László" (2012) ističe, radi se o vjerojatno posljednjem mađarskom piscu koji slavi tradicionalni mađarski seoski život detaljno proučivši svijet narodnih običaja, dok su njegov život i njegovo pjesništvo u potpunosti uronjeni u mađarsku stvarnost.

U svojoj je iscrpnoj Nagyevoj biografiji, András Görömbei na samom početku napomenuo kako na karijeru svakog pojedinca najviše utječu dva faktora – kada i u kakvoj obitelji se rodio. Iz njegovog se ranog stvaralaštva, pa čak i kasnije, jasno nazire njegova privrženost obitelji. Indikativni su i sami naslovi pjesama kao što su *Öreganyám, Anyám ül, mint egy óriás, Apám, Anyakép, Család, Apánk a másvilágról* i druge. No i u ostalim, ne tako očitim, pjesmama nazire se jedan nostalgičan ton koji stvara nepobitnu vezu za Nagyevim rodnim krajem, njegovim djetinjstvom i uspomenama na život u ruralnom, pitoresknom mađarskom kraju.

Boravak u Bugarskoj na njega je ostavio još dubljeg traga, a najviše od svega je ostao fasciniran morem i planinskim lancem Rodopi gdje je zajedno sa svojom suprugom, pjesnikinjom Margit Szécsi pronašao neiscrpno vrelo inspiracije.

Godina 1956. u pjesnikov je život unijela jedan egzistencijalni nemir koji je i dodatno produbljen strahotama koje je vlastitim očima gledao, suprugina depresija, nemogućnost slobodnog izražavanja te konstantni nadzor državnih službi. Sve ono s čime i protiv čega se borio jasno se vidi u pjesmama koje je pisao u tom razdoblju *A falak négyyszögében, A vak remény, Karácsony, fekete glória*, itd. Pesimizam, mrak, žive apokaliptične slike i beznadnost samo su neki od vodećih motiva koji se protežu tim stihovima.

U jednom od svojih posljednjih intervjua, onome za televiziju Tiszatáj iz 1977. godine – "A költő nem tévedhet" – u odgovoru na pitanje o tome kako vidi budućnost svog pjesništva odgovara: "Gondolom, hiszem, hogy költészetem lényege nem változik meg. A hazai és nagyvilági ügyek érdekelnek ezután is. Az égető kérdések. Mondtam már, hogy bölcsőbb koromba léptem. Tudok mosolyogni, múltamon is, magamon is. Szeretném, ha nem kellene a mezes és meztelen drámákat versbe vadásznom. Szeretnék játékosabb költő lenni. Már nem tartom olyan fontosnak személyemet. Az ilyen fontosságból adódnak a tragédiák. Elkészültem már minden jövőbeli rosszra, a halálra is. Nagyon szeretem az

életet, de a halál már nem probléma előttem. Tehát a rosszat fölkészülten várom. De jövőbeli jóra, emberi fenségesre, érzem, készületlen vagyok. Mert kételkedem. Kételyeim gyötörnek. Gyanakszom." (Nagy, 1979)

3.2 Djelo i recepcija

Nagy je još kao dijete počeo pisati svoje prve stihove, no tek se 1949. godine, iste godine kada je otputovao u Bugarsku, ohrabrio objaviti svoje radove u svojoj prvoj pjesničkoj zbirci nazvanoj "Tűnj el fájás". Dvije godine kasnije, točnije 1951., izlazi mu i druga zbirka s naslovom "A tűzér és a rozs". Ono što je specifično za ove rane radove jest njihova tematika koja je usko vezana uz njegova iskustva u školi i intenzivan osjećaj poslijeratne slobode.

Zbirka "Tűnj el fájás" sadrži trideset i dvije pjesme među kojima se nalazi nekoliko nastalih 1943. i 1944. Kritika mu nije bila naklonjena. György Faludi, književni kritičar koji je u to vrijeme pisao za časopis "Népszava", zbirku je okarakterizirao ideološki nekonzistentnom, ali hvali bogatstvo pjesničkih slika te ujednačenost stila i ozračja: "Hibája, hogy versei ideológiailag nem következetesek... Pártunk, mozgalmunk jelszavai még nem mindenütt nyertek Nagy Lászlónál költői élménnyé vált feldolgozást, hanem gyakran a maguk nyersségében jelennek meg, nemegyszer népmesészerű nagyotmondásba vagy túlzásba vezetnek." (Tüskés, 1983).

Povijesni okvir i društveno-kulturni kontekst u kojem je zbirka objavljena nam daju dobar uvid u razloge zašto mu kritika nije bila naklonjena. Radi se naime o razdoblju društvene i političke preobrazbe – Mađarska komunistička partija pod vodstvom Mátyása Rákosija polako je počela uvoditi staljinistički model kojim su sustavno iz javnog i političkog života istisnuli svi oni koji se u taj model nisu uklapali. Iste su godine brojni časopisi, koji su se bavili kulturom i umjetnošću, prestali izlaziti, a ista je sudbina snašla i mnoge umjetničke skupine. Sve je vodilo prema centralizaciji i režimskoj utilitarnosti. Stoga ni ne treba čuditi da taj zatvoreni seoski svijet isprepleten obiteljskim, intimnim, životnim vrijednostima nije udovoljavao tadašnjim krutim režimskim kriterijima.

Od pjesama iz te zbirke koja je doživjela najbolju recepciju je *Tavaszi dal*.

*Pártom te kardos
angyalom
öledben én sem*

*alhatom
tüzes csikódat
ellopom
kényesek kertjét
tipratom.

Nem kötöztök le

gazdagok
foszló aranyos

madzagok
szegények fejét

emelem

ballagj utánam

szerelem.

Oly undok ma a

búsulás

mint sötét csuha-

hurcolás

és oly szép ma az

öröm mint

leányokon a

piros ing.*

Pjesma je prvi puta objavljena u časopisu "Váloság" u travnju 1948. godine (Görömbei, 1992) što je utvrdilo njenu programatsku vrijednost jer je kritika označava kao prvu u kojoj se osjeti Nagyeva politička svijest. Pisao ju je, naime, razmišljajući o Nacionalnoj seljačkoj stranci (Nemzeti Paraszpárt) čiji je pobornik uostalom i bio. Međutim, slijedom okolnosti ovi su stihovi protumačeni kao da progovaraju o Mađarskoj radničkoj partiji (Magyar Dolgozó Párt) što joj je uostalom i pomoglo da bude objavljena u sklopu partijskih

pjesničkih antologija. Jednostavne je forme – tri osmerostiha koja pokazuju kojim će se pjesničkim putem Nagy nastaviti kretati i razvijati, a to je putem gdje se križaju pjesnička kreativnost i vizualno realistična poezija.

Kao što sam pisala u prethodnim poglavljima, boravak u Bugarskoj je na njega ostavio veliki trag što je očito već u njegovoj spomenutoj drugoj zbirci, "A tüzér és a rozs", objavljenoj 1951. godine. Iako je i prije koristio motive iz narodnog pjesništva i običaja, sada to radi s puno više žara i razumijevanja budući da je počeo intenzivno proučavati slavenski, ali i mađarski folklor, legende, usmenu kulturnu tradiciju pa čak i glazbenu ostavštinu. Zato i ne čudi činjenica da su njegove pjesme pune ritma i izražene melodioznosti te su upravo idealne za uglazbljivanje.

Dok su u njegovim ranijim djelima prevladavali motivi povezani s kršćanskim vjerovanjima (*Adjon az Isten, Nem apád el az Isten tehene, Pirosodik Húsvét, Elfogynak a fák*, itd.), sada u njegove pjesme ulaze motivi vezani uz političko-povijesne okolnosti, ali sve više i oni vezani uz tradiciju – uključujući i mitove i legende.

Posebnost ove zbirke od 35 pjesama jest i ta što je Nagy njome poetski spojio Bugarsku i Mađarsku – u njoj je, naime, uz ciklus *Harc és ének*, objavljen i ciklus *Dimitrov földjében*. Razlog tomu leži u činjenici da je Nagy ove dvije države počeo doživljavati kao dvije bratske zemlje. Već je prvih dana svog boravka u Bugarskoj primijetio koliko su društvene prilike slične kao i u njegovoj domovini. Sve je to u njega samo potpirivalo želju da čim prije nauči bugarski jezik i započne prevoditi.

No prije nego se osvrnem na njegovu prevodilačku djelatnost, moram svakako spomenuti i krunu stvaralaštva Lászla Nagya, a to je njegova zbirka "Himnusz minden időben" kojom je napokon pokazao i dokazao svoju pjesničku i karakternu zrelost. Stihovi koji ispunjavaju stranice ove zbirke nastali su u vrijeme nakon 1956. godine, u periodu kada Nagy nije objavljivao svoja autorska djela, nego je živio isključivo od prijevoda. Objavljena je tek 1965. godine, a već 1966. Nagy je dobio veliko priznanje u obliku Kossuthove nagrade.

Za razliku od prethodnih zbirki u ovoj se nalazi i nemali broj duljih pjesničkih vrsta, točnije poema (*Búcsúzik a lovacska, Menyegző, A zöld angyal, A forró szél imádtá*) kao i tri ciklusa *Vérugató tiúndér, Virágok, veszélyek* i *Csonttörő élet*. Posebnost su i takozvane pjesme-portreti (*Csontváry, Bartók és ragaszkodók, József Attila!, A fekete költő*).

Dvije pjesme koje se posebno ističu su naravno *Himnusz minden időben* te *Ki visi át a*

szerelmet?

Himnusz minden időben je osim što, tako reći, otvara ovu zbirku, postala i njen moto. Ovu himnu za sva vremena čini 12 katrena. Strukturu nedvojbeno vuče iz kršćanskih molitvi i to onih posvećenih djevici Mariji. Svaki katren sadrži i refren u svom četvrtom stihu ("...Gyönyörűm, te segíts engem!..."), a posljednji ima i promijenjen izraz ("...Gyönyörűm, ha segíts engem!").

Referen u sebi sadrži veliku metaforičku i semantičku vrijednosti kojom posebno zrači pojam *gyönyörűm* – sve ono pozitivno u ljudima, ljepotu svijeta, optimizam, vjeru, nadu i ljubav.

Još je veće značenje ove pjesme ako uzmemo u obzir vrijeme u koje je nastala i sve kroz što je pjesnik u to vrijeme prolazio (stres, borba sa depresijom od koje je patila njegova supruga Margit, borba za oslobođenje prijatelja pjesnika iz zatvora). Pa ipak, uz sve te nedaće, Nagy je uspio pronaći tračak nade i staviti ga u prvi plan optimistično se boreći sa vremenom i društvom u kojem živi. U spomenutom je televizijskom intervjuu za Tiszatáj na jedno od pitanja, odgovorio sljedećim riječima koje savršeno opisuju njegov tadašnji kontekst: "Hazatérve mást láttam, megdöbbsentem, leszegényedve az országot, a mezőgazdaság tönkrement, az egyéni gazdaságok kifosztva. Az állatállomány teljesen lecsökkent, már vitték az anyakocákat is beszolgáltatásba, az előhasi tehénkéket is. Láttunk, láttam egy szomorú, tragikus rablógazdálkodást. Az 56-os dráma akkor kezdődött: Kezdetben azt gondoltam, hogy nézőpontom rossz, s nem okoltam a felső vezetést. Kiderült, hogy a fejétől romlott meg az ország élete. Költészetemben ez úgy jelentkezett, illetve csak jelentkezett, mert teljes habozás volt az 52-es év számomra – felemás költészetet írtam, nagyszerű eredményekről, de a rosszról is." (Nagy, 1979)

Pogledajmo samo sljedeće stihove (10. strofa):

Iszonyattól ha szédülk,

Ha a pimaszság rámdönög,

Önmagammal ha küzködök,

Gyönyörűm, te segíts engem!

Kada užasnut počnem gubiti svijest,

Kada me i podlost porazi,

Kada se i sam sa sobom počnem boriti,

*Predivna moja, ti mi pomози!*⁶

Radi se o prvoj strofi zadnje četvrtine – introspektivne četvrtine – ove himne. Upravo ovdje do izražaja najviše dolazi molitveno-ritualni element, a ugođaj prožima jak osjećaj

⁶Prijevod moj.

samosvijesti. Lirski subjekt osjeća da će kad-tad posustati i zato moli za pomoć kako bi zadržao snagu te nastavio dalje svoju pjesničku borbu, a to se osjeti ponajviše u završnom, semantički snažnom katrenu:

*Felragyog az én udvarom,
Megdicsőül a vér s korom,
Galambok búgnak vállamon,
Gyönyörűm, ha segítsz engem.*

*Zablistat će moj dvor,
I s preobraženom krvlju i dobom,
Golubovi će mi s ramena gugutati,
Predivna moja, ako mi pomogneš ti.⁷*

Podjednako snažna pjesma je i *Ki viszi át a szerelmet?* koja se u zbirci pojavljuje u sklopu ciklusa *Vérugato tündér*.

"A *Ki viszi át a Szerelmet* című versemet először 1954-ben próbáltam megírni, nem sikerült. Csak később, talán három év múlva volt olyan, hogy versnek nevezhettem. De később ezen is javítottam." (Nagy, 1979)

Ki viszi át a Szerelmet?

Tko će Ljubav prenijeti?

*Létem ha végleg lemerült
ki imád tücsök-hegedűt?
Lángot ki lehel deres ágra?
Ki feszül föl a szivárványra?
Lágy hantú mezővé a szikla-
csípőket ki öleli sírva?
Ki becéz falban megeredt
hajakat, verőereket?
S dúlt hiteknek kicsoda állít
káromkodásból katedrálist?
Létem ha végleg lemerült
ki rettent a keselyűt!
S ki viszi át fogában tartva
a Szerelmet a túlsó partra!*

*Kada i moje biće napokon utone u mrak,
tko će slaviti cvrčkovu pjesmu?
Tko će iskru života udahnuti ledenim granama?
Tko će samoga sebe na dugu razapeti?
Tko će suzama natopiti meku zemlju i oštre
stijene?
Tko će milo šaputati kosama, žilama na zidovima
izraslim?
I tko će bijesne vjere
katedralu od kletvi graditi?
Kada i moje biće napokon utone u mrak,
tko će lešinare plašiti!
Ta tko će Ljubav, u zubima noseći, prenijeti na
onaj svijet!⁸*

7 Prijevod moj.

8 Prijevod moj.

Ovim je stihovima Nagy na graciozan i jednostavan način kroz brojne metafore progovorio o pjesnikovoj odgovornoj ulozi posrednika i čuvara ljudskih vrijednosti te se propituje što će biti kada pjesnika jednom ne bude tj. prema riječima Adrása Görömbeija radi se o pjesmi filozofskog značaja koja u potpunosti sumira duh svog doba (Görömbei, 1992).

I Géza Vasy se u svom djelu "Pályák és művek"(1983) osvrnuo na poetsko remek-djelo:

"Nagy László költészetéből már a hatvanas években több mondat, verssor vált szállóigévé. A Ki viszi át a szerelmet (1957) című versről kis túlzással azt állíthatjuk, hogy teljes egészében szállóigévé vált, a költő legismertebb műve lett. Mindössze 14 sorból áll, s szigorú komponálási elve, csattanószerű lezárása a klasszikus versformákhoz hasonló alkotói fegyelmet követel meg. A vers kérdő hangsúllyal indul, majd ez fordul állítóvá, a végső igazság kimondását ígérve. Az első hat kérdő mondat tartalma körülbelül így összegezhető: Ki teszi azt, amit én, a költő, ha meghalna, ha nincs költészet? A két lezáró mondat állítása pedig az: Ki, ha nem én, s a hozzám hasonló! Vagyis a költői lét értelmére rákérdező vers válasza: a társadalomnak szüksége van a költőre és a művére." (Vasy, 1983)

Što se samih motiva i metafora tiče jedna od prvih je *tücsök-hegedű* koji ovdje predstavlja pjesništvo u cjelini. Zanimljiv je ovo simbol ako uzmemo u obzir da je cvrčak tek jedno krhko sićušno biće, ali u isto vrijeme biće kojeg se nadaleko čuje. Sljedeći jako bitan motiv je i *keselyű* (lešinar) koji u sebi sadrži sve ono protiv čega se umjetnost u ono vrijeme borila – i protiv cenzure, osiromašivanja i uništavanja gospodarstva, kulture i, na kraju krajeva, same države.

Ali onaj najbitniji je glavni pokretački motiv *szerelem* – ljubav sama po sebi – čija je uloga dodatno naglašena tako da je sama riječ napisana velikim početnim slovom. Baš kao i *gyönyörűm* u pjesmi *Himnusz minden időben* tako i *szerelem* u ovom primjeru sadrži veliku semantičku vrijednost.

3.3 Bugarska u pjesništvu László Nagya i njegovo pjesništvo u Bugarskoj

Vjerojatno najzaslužnija osoba za to što je Nagy toliko dobro upoznao bugarsku književnost jest njegova gazdarica Žana Nikolova, profesorica bugarskog jezika i književnosti. Uz nju je naučio sve o tragičnoj sudbini pjesnika Peje Javorova, nepokolebljivom optimizmu Dimče Debelyanova, romantičnim stihovima Hrista Smirenskog i svu borbenost bugarske usmene predaje.

Žani Nikolovoj je čak posvetio i pjesmu *A versmondó* koju je popratio i kratkim tekstom

pod naslovom *Egy varázslat emlékére*:

"Sokszor gondolok a hófehér Zsána Nikolovára. Emlékszem: asztalnál ül, ablaka tárva, kívül tavasz van, zöld fátylú jegenyék lengenek, sárga és fekete madarak a párjukkal csatáznak. De ő hátat fordít a tavasznak. Előtte könyvek, mind kinyitva, bolgár költői művek, s a népköltészet. Az igazi arcvonásokat még nem ismerem. Ezért szálltak le a könyvek az asztal síkjára, készülődnek ellenem, a szívemért, s biztos, hogy magyar elfogultságom ellen is. A hófehér Zsána nekem olvas verseket. Nagy a fölvonulás, az ostrom nagy." (Nagy, 1979)

Prvi bugarski ciklus *Dimitrov földjében* objavljen je u zbirci "A tűzér és a rozs" 1951. godine. Sastojao se od ukupno 17 pjesama kojima uvodi i neke nove motive, a među njima se najviše ističe more koje ga je toliko fasciniralo tijekom njegova posjeta gradovima Balčik, Burgas i Nesebar. Zato u pjesmi *Tenger* i zaziva "*Tenger, te lelkem habos testvére...*"

U te je dvije godine uistinu maksimalno iskoristio svoju stipendiju te je upoznao cijelu zemlju – mitske planine, drevne gradove, naučio je narodne plesove, proučio cijeli folklor... Kao što je sam kasnije pisao bugarski je jezik naučio proučavajući usmenu predaju pa su mu tako i Bugari često govorili da zvuči arhaično, kao da pripada nekom drugom vremenu.

O njemu je pisao i njegov kolega Nino Nikolov koji je u to vrijeme bio na istoj stipendiji u Budimpešti: "Költészetében Bulgária ott is jelen van, ahol nem is említi – láthatatlan, mint egy megőrzött pillantás; intim, mint egy kettesben elköltött vacsora egy ódon szállodában, ahol az udvarról új dalok szállnak az égre, mintha csak igazolnák, hogy az évek múlnak, és változnak a dallamok... Nagy László alkotói tudatában Bulgária és a bolgár költészet: emlékezés, fájdalom és lelkesedés." (Tüskés, 1983)

A tág partok közt nagy folyam *Идеи ти, река широка, идеи,* *Tečeš rijeko moja*
hömpölyög Budapest felől, *чак от мойта Пеща идеи ти...* *čak iz Budimpešte daleke,*
várja a tenger boldogan, *Радва се морето да те види,* *more te veselo čeka,*
testvér vízek közt elvegyül. *с теб да смеси своите води.* *izmiješati se želi s vodama tvojim.*

Az ég temérdek csillagát *И звездите вече се понапят,* *Mnoštvo zvijezda nebeskih*
fürösztí már a kék Duna, *и окъпани блестят, блестят.* *u modrom se Dunavu kupa.*
a tulsó partra komp visz át: *Феробот, огромна дива патица,* *Trajekt nas nosi na obalu drugu*
óriás acél-vadruca. *ни отнася на брега отвъд.* *kao ogromna čelična divlja patka.*

Zúg a motor, a víz habos, *Къдри се водата в бяла пяна.* *Motor bruji, voda se pjeni,*
kompot, vonatot tart magán, *Ферибота носи влака, нас.* *trajekt u sebi cijeli vlak nosi,*
hiába nézek vissza most, *Моята родина там остана* *uzalud za sobom gledam,*
már messze van az én hazám. *и назад напразно глдам аз.⁹* *daleko je sada domovina moja.¹⁰*

Ovu sam pjesmu odabrala upravo zato što se u njoj tako lijepo zrcali pjesnikov mladenački duh koji je po prvi puta tako daleko od svog doma i svega što mu je poznato. Stihovi su bogati realističnim pjesničkim pejzažnim, ali i auditivnim slikama *hömpölyög*, *zúg a motor*, *a víz habos*. A u stihovima kao što je usporedba trajketa sa ogromnom čeličnom divljom patkom (*óriás acél-vadruca*) vidi se i ona Nagyeva djetinja zaigranost, ali i ta zaigranost završava nostalgičnim tonom *hiába nézek vissza most*, / *már messze van az én hazám*.

Međutim od svih pjesama motiviranih Bugarskom najviše se ističe *Menyegző*, poema (hun. hosszú-vers) objavljena u zbirci "Himnusz minden időben", koju je kritika proglasila njegovim ponajboljim djelom, dok ga neki ubrajaju među najbolje i najsvjetlije primjere mađarske književnosti. (Görömbei, 1992)

"Pár évvel ezelőtt a bolgár tenger Neszeber nevű szigetén, a szabad ég alatt láttam egy lakodalom kezdetét. Állt az új pár a sziget csücskén, szólt a zene, ivott a násznép, koccintott a fényképezőgépes külföldi turistákkal. Folyt az ünnepi ceremónia. De ez

⁹ Prijevod Grigor Lenkov.

¹⁰ Prijevod moj.

nagyon sokáig tartott. Úgy éreztem, a két fiatal egybekelése csupán merő ürügy a huzamos dárídózásra. Nekik csak várniok lehetett, csak álltak szoborszerűen, fájdalmasan nézve a hullámokat, a tenger fenséges aktivitását. Én nem bírtam idegekkel az ő mozdulatlanságukat, és továbbmentem. Vittem a látványt, ami verssé kezdett fogamzani bennem." (Nagy, 1979)

Slika mladog para koji slavi svoju ljubav, Nagyu se toliko urezala u pamćenje da je poželio od te slike, tog događaja, stvoriti jedan simbol, a to je simbol mladosti koja kroči u svijetlu budućnost pa zato i piše u pojašnjenju ove poeme "Írtam a romlás és romboltatás ellen, minden visszavonó erő ellen, az ifjúságért."

Nagy je bio pjesnik-inovator što se jako dobro vidi u ovoj poemi. Zanimljiva je upravo i prema svom vizualnom identitetu gdje su neki stihovi pisani velikim tiskanim stihovima, a kroz te stihove progovara tradicija: kršćanska (*LEGYETEK TERMÉKENYEK, LEGYETEK TERMÉKENYEK*), svadbena (*ÉLJEN AZ ÚJ PÁR, ÉLJEN*). Ali i ne samo tradicija, tim se stihovima dočarava i sama atmosfera svatova pa se osjeća i opijenost koja je iskazana ponavljanjem slogova, npr. *ÉLJEN A LALALA LAKODA LAKODA LAKODALOM* te *LALALA LALALA LAKODALOM*.

Stih "*Arccal a tengernek...*" se poput refrena provlači kroz cijelu poemu i na vrlo simboličan način govori o pogledu u budućnost, a istovremeno zrači mističnošću i odlučnošću. Taj je stih dao i naslov zbirci objavljenoj 1966. godine u kojoj su uz djela iz "*Himnusz minden időben*" objavljene i pjesme iz ciklusa *Deres májális*.

No, ono najbitnije je priznanje koje su mu Bugari dali za njegovo djelo, a to je Međunarodna nagrada Botev koja mu je uručena 1976. godine, samo godinu dana prije pjesnikove smrti. Značenje ove nagrade je još i veće samim time što je jako malo stranaca njome nagrađeno, no sveukupan rad kojeg je Nagy uložio u bilateralne odnose na razini kulturne razmjene je i više nego zaslužilo ovakvo priznanje. Iste je godine proglašen i počasnim stanovnikom grada Smolyana gdje mu je 1981. otvorena i spomen-kuća.

Nakon što mu je dodjeljena nagrada, prihvaća poziv svog prijatelja Stanislava Sivrieva i provodi tjedan dana kao gost njegove obitelji u bugarskom mjestu Boženci. Sivriev je u Nagyevom stvaralaštvu dobio svoje mjesto jer mu se u jednom rukopisu obraća sa "*Szivri-pasa*". Tijekom tog se boravaka Nagy toliko oduševio Božencima, prirodom koja ga okružuje i gostoljubivošću njegove obitelji pa je tako 11. rujna 1976. napisao i crticu *Ébredés Bozsenciben*, koja je u prijevodu Nina Nikolova objavljena na bugarskom jeziku u

jednom gabrovskom listu.

4. LÁSZLÓ NAGY – PREVODITELJ

"A fordítás nekem mint költőnek arra volt jó, hogy egy népköltészet lényegét jobban megismerjem." (Nagy, 1979)

Kada je započeo prevoditi s bugarskog na mađarski, od samog je prevođenja zapravo više interesirala bit narodnog stvaralaštva i usmene predaje. Međutim, ubrzo je zavolio prevoditi i sve ga je više tjerala ideja da i svojim sunarodnjacima predstavi veliko narodno blago bugarskog naroda, ali i da ih upozna s najvećim piscima bugarske književnosti jedan od kojih je i Hristo Botev kojeg mađarski povjesničari uspoređuju sa svojim velikanom Sándorom Petőfijem.

Međutim Nagyev prvi prijevod nije imao veze s bugarskim, već s ruskim jezikom. Naime, 1950. godine objavljen mu je prijevod poeme *Zoja* ruske pjesnikinje Marije Yosifovne Aliger. Za taj je prijevod iste godine dobio nagradu József Attila.

Prva zbirka prijevoda je već imala veze s bugarskim jezikom. Objavljena je 1953. godine pod nazivom "Szablyák és citérek". I za nju mu je iste godine uručena po drugi put nagrada József Attila. U toj je zbirci od dvjestotinjak stranica okupio svoje prve prijevode bugarskog narodnog pjesništva. Tadašnja je politika dala blagoslov objavljivanju te zbirke jer su u njenim očima Mađari i Bugari bila dva bratska naroda na istom putu izgradnje socijalizma.

Objavljivanje ove zbirke prijevoda nije mu samo donijelo nagrade i priznanje kolega, nego i financijsku sigurnost. Tada je na poziv Zoltána Zelka postao suradnik u časopisu Kisdobos što mu je otvorilo put prema novim kontaktima i poznanstvima.

Godine 1959. je objavio prijevod poeme bugarskog pisca Gea Mileva pod nazivom Септември tj. *Szeptember*. S obzirom da se radi o razdoblju nakon 1956. godine, zanimljiv je odabir upravo ovog Milevovog djela. Naime, ta je poema nastala 1924. godine i govori o konkretnom povijesnom događaju Rujanskom ustanku (Септемврийско въстание) koji se dogodio 1923. u organizaciji Bugarske komunističke partije. Ustaniци su neuspješno pokušali svrgnuti trenutni režim i uspostaviti "radničko-seljačku vladu". Nakon što je objavio svoju poemu, Geo Milev je završio pred sudom te je dobio godinu dana zatvorske kazne, globu od 20000 leva te je bio lišen građanskih i političkih prava dvije godine.

Zatim je uslijedila antologija bugarskog narodnog pjesništva "Sólymok vére" (1960.) te "Darazskirály" (1968), zbirka odabranih prijevoda nastalih u periodu od 1958. do 1968. Tom se zbirkom pokazao kao vrstan prevoditelj te je zaradio i usporedbe sa skladateljem Béloom Bartokom: "S megtett Nagy László valami olyasmittel is, amit előtte csak Bartók Béla a zenében, amikor a balkáni népek zenéjét is gyűjtötte, feldolgozta. A költő műfordítói munkájában egyértelmű ez a fajta bartóki jelleg, a méltatásokban rendre visszatér ez a gondolat, a legtisztábban Csoóri Sándornál: 'Arany János óta Nagy László az egyetlen fordítónk, aki saját költői nyelvét úgy adja kölcsön egy másik nép költőjének vagy költészetének, hogy vérátömlesztés közben anyanyelvünk minden képessége megmutatkozzék: ódonága és hajlékonysága, csöndje és kérgessége, sikamlóssága és tüze, népiessége és szürrealizmusa. [...] egy költővel egy másik költő szerencsés esetben még azonosulhat, de egy néppel, valójában, egy másik tudna csak azonosulni. Nagy László bartóki képességekkel itt állja ki a próbát. A szomszédos népek szelleme felé népünk szellemiségével fordul. Stilizálásra kényszerül, de a stilizálás kényszere fölött nagy emlékezet és elemi ösztön uralkodik. Németh Lászlótól kölcsönözve a szót: valami erőteljes, Európa alatti ösztön és műveltség." (Vasy, 1995)

Svojom je prijevodima ne samo točno prenio poruku koju ta djela nose u izvorniku, nego je u njih majstorski unio svoj jedinstveni pjesnički jezik te mađarski duh, bez da je izgubio i trunku onoga što je pjesnik želio reći.

To je opsežna zbirka koja se sastoji od dva djela. U prvom dijelu je okupio prijevode sa španjolskog, engleskog, francuskog, ruskog, kineskog, bugarskog, dok je drugi dio u potpunosti posvetio bugarskom narodnom pjesništvu.

Već mu je sljedeće godine, 1969., izašla još jedna zbirka prijevoda. Ovaj put se radilo o južnoslavenskoj narodnoj književnosti – "Babérfák: Délszláv népköltészet".

Godine 1970. u suradnji s kolegom, pjesnikom i prevoditeljem, Gyúloom Képesom objavio je prijevod pjesničkog opusa najvećeg bugarskog pjesnika i preporoditelja Hrista Boteva pod nazivom Kenyér vagy golyó".

Uz velikane poput Boteva, Yavorova, Debelyanova, Vapcarova i Mileva, Nagy je prevodio i svoje suvremenike pa su tako mađarski kulturni krugovi bili pravovremeno upoznati s radom pjesnika kao što su Atanas Dalčev, Nikola Furadžiev, Aleksandyr Muratov, Ivan Pejčev, Dimityr Metodiev, Pavel Matev, Georgi Džagarov, Ivan Radoev itd. Svakako treba spomenuti i njegove prijatelje stipendiste Ninu Nikolova i Nevenu Stefanovu čije je radove

također uključivao u svoje zbirke prijevoda.

5. ZAKLJUČAK

Sveukupni opus mađarskog istaknutog pisca Lászla Nagya, kako pjesnički, tako i prevoditeljski, govori o velikoj eruditskoj ličnosti koja je postala glasnikom svoje generacije i to ne samo u rodnoj Mađarskoj, već i u Bugarskoj koju je je tako često nazivao drugim domom.

Od njegovih stihova na samom početku karijere pa sve do onih na vrhuncu njegova pjesničkog djela osjeti se isti onaj dječjački duh kojeg ni najbrutalnija životna razočaranja nisu pokolebala pa čak i kada progovora o nekim mračnijim temama – jedan motiv, jedna riječ dovoljni su da čitatelja, ali i samog autora podsjetite na to ipak postoji tračak nade.

Čitajući njegove prijevode velikana bugarske književnosti, osim jezika, nikakve druge promjene se ne primjećuju – zadržava isti onaj duh, ritam i osjećaj koje je u svoje stihove unio i prvotni pjesnik.

Upravo zato ne čudi da je za svoje djelo višestruko nagrađivan – uručene su mu nagrade Botev (za poseban doprinos bugarskoj književnosti) i Kossuth, a čak je tri je puta primio nagradu József Attila.

A handwritten signature in black ink, reading 'Nagy László'. The script is cursive and elegant, with the first letter 'N' being particularly large and stylized. The signature is written on a plain white background.

6. DODATCI

6.1 Spomen-kuća "László Nagy" u bugarskom gradu Smoljanu

Muzej posvećen Lászlu Nagyju otvoren je 30. listopada 1981. godine, samo tri godine nakon njegove smrti, u bugarskom gradiću Smoljanu nedaleko od Sofije.



Slika 4. Spomen-kuća „László Nagy“ u Smoljanu, Bugarska

Kuća u kojoj je smještena pjesnikova zbirka izgrađena je davne 1873. godine te je bila dom obrtničkoj obitelji Rajča Todorova Gyordževa koji se bavio preradom vune. Radi se o dvoetažnoj kamenoj planinskoj kući građenoj u tipičnom srednjorodopskom stilu kakav je prevladavao u vrijeme Preporoda. Godine 1970. proglašena je arhitektonskim spomenikom od lokalnog značaja. Osamdesetih godina prošlog stoljeća posebno je adaptirana za muzejske namjene. S danom 28. lipnja 1984. kada je Izvršni odbor Općinskog narodnog savjeta donio Rješenje № 50, kuća je povjerena Povijesnom muzeju kako bi se u njoj na 200 m² izložbenog prostora postavili eksponati posvećeni Nagy Lászlu.

Otvorenju muzeja su prethodili naporni restauracijski i muzeološki radovi koje su provodile brojne bugarske i mađarske institucije, specijalisti, prijatelji i rodbina pisca: specijalisti iz Povijesnog muzeja – Smoljan i Etnografskog muzeja u Budimpešti, piščeva supruga Széchi Margit, Juhász Péter, Nino Nikolov itd. Na ulazu se nalazi i dar mađarske

Vlade – brončani reljef "Pjesnik s cvijećem" čiji je autor Orosz János.

Spomen-kuća "László Nagy" može se pohvaliti sa preko 1000 eksponata koji svjedoče o životu i radu ovog poznatog Mađara te o njegovoj vezi s Bugarskom. Jedan od bitnih dijelova muzeja je svakako i tradicionalna mađarska seoska soba uređena u stilu karakterističnom za pokrajinu Bakony i pjesnikovo rodno mjesto. Postav čine i video materijali, rukopisi, prijevodi, crteži sa stihovima, notirane rodopske pjesme, bilješke, pjesnikovi osobni predmeti te novinski članci o njemu.

U sobi uređenoj u rodopskom stilu svaki će se posjetitelj moći uvjeriti zašto je Nagy toliko volio rodopsku atmosferu koja ga je vječito inspirirala za nove kreativne pothvate.

Osim stalnog postava "László Nagy – život i djelo", u muzeju se može razgledati i tematska kolekcija "László Nagy u stvaralaštvu bugarskih umjetnika" koja se sastoji od oko 30 eksponata, većinom grafika i skulptura.

Uz sve to su izložene i fotokopije pjesnikovih grafika koje je muzeju ustupila Margit Szécsi.

Muzej se u partnerstvu s Općinom Smoljan i Mađarskim kulturnim institutom – Sofija tijekom godina pretvorio u centar bilateralne suradnje Mađarske i Bugarske na području kulture i umjetnosti. U njemu se održavaju predstavljanja izdanja i reizdanja djela Nagy Lászla kao i drugih mađarskih autora, večeri poezije i natječaji, kvizovi o Mađarskoj, izložbe itd.

Godine 1990. počinje i suradnja sa Katedrom za hungarologiju pri Sofijskom univerzitetu "Sv. Kliment Ohridski".

U posljednjih se nekoliko godina Muzej počeo pretvarati i u svojevrсно smoljansko kulturno središte. Tako se od 2000. godine u njemu održava i program pod nazivom "Počasni građanin Smoljana" na inicijativu Regionalnog povijesnog muzeja u partnerstvu sa VSU "Črnorizec Hrabar" i Općinom Smoljan.

Muzej je nažalost zatvoren za posjetitelje od studenog 2009. zbog ozbiljnog oštećenja krova. Sanacijski radovi su započeli 2014. godine te se uskoro očekuje njegovo ponovno otvorenje.

6.2 Bista u Sofiji

Povodom 90. obljetnice rođenja svestranog pjesnika Lászla Nagya u Sofiji je 24. studenog 2014. godine postavljena njegova bista na samom ulazu u zgradu u kojoj se nalazi Mađarski kulturni institut. Bistu je izradio bugarski umjetnik Georgi Čapkynov.



Slika 5. *Bista Lászla Nagya u Sofiji, Bugarska*

U isto je vrijeme u izdanju kuće Lice Pres objavljen i zbornik pod nazivom "Не обяснявай чудесата – чудедействай" ("Ne objašnjavaj čuda – napravi čudo") kojeg su priredili Pavel Slavyanski i dr. sc. Tošo Dončev, ravnatelj Mađarskog kulturnog instituta, kako bi se na taj način odala počast Rodopskom Mađaru (Nagy Lászlu op.a.).

6.3 Spomen ploča u Kecskemetu

Dana 20. rujna 2013. u Kecskemetu je postavljen spomenik Lászlu Nagy u na inicijativu Bugarske nacionalne samouprave koja je bistu poklonila gradu.

Bistu je izradio bugarski kipar Venglin Antonov.

Ovom su komemoracijskom događaju prisustvovali brojni uglednici uključujući i gradonačelnika Kecskemeta Gábor Zombora te Biserku Beniševu, veleposlanicu Republike Bugarske u Mađarskoj.



Slika 6. Spomenik Lászlu Nagy u Kecskemetu, Mađarska

7. LITERATURA

Biografski podatci Nagy László. Preuzeto 18. veljače 2014. s adrese:

<http://enciklopedia.fazekas.hu/palyakep/magyar/Nagy.htm>

Emisija *Nagy László és Szécsi Margit*. Preuzeto 18. veljače 2014. s adrese:

<https://www.youtube.com/watch?v=y5kYfZ-Nx0M>

Görömbei, András. 1992. *Nagy László költészete*. Budimpešta: Magvető. Preuzeto 10. srpnja 2015. s adrese:

<http://dia.jadox.pim.hu/jetspeed/displayXhtml?offset=1&origOffset=2&docId=8462&secId=853752&qdcId=3&libraryId=-1&filter=G%C3%B6r%C3%B6mbei+Andr%C3%A1s&limit=10&pageSet=1>

Hegedűs, Géza. *Nagy László*. Preuzeto 18. veljače 2014. s adrese:

<http://www.literatura.hu/irok/xxszazad/eulira/nagy.htm>

Kenyér vagy golyó – Hriszto Botev összes versei, 1970. Európa Könyvkiadó

Nagy, László. 1944. *Krónika-töredék*. Budapest: Helikon Kiadó. Preuzeto 18. veljače 2014.

s adrese: <http://dia.jadox.pim.hu/jetspeed/displayXhtml?offset=1&origOffset=-1&docId=767&secId=70510&qdcId=3&libraryId=-1&filter=Nagy+L%C3%A1szl%C3%B3&limit=1000&pageSet=1>

Nagy, László. 1979. *Adok nektek aranyveszőt*. Budimpešta: Magvető Könyvkiadó.

Preuzeto 18. veljače 2014. s adrese:

http://dia.pool.pim.hu/html/muvek/NAGY/nagy00471_kv.html

Nagy, László. *Kötetben még nem jelent művek*. Preuzeto 18. veljače 2014. s adrese:

<http://dia.jadox.pim.hu/jetspeed/displayXhtml?offset=1&origOffset=-1&docId=15081&secId=1116891&qdcId=3&libraryId=-1&filter=Nagy+L%C3%A1szl%C3%B3&limit=1000&pageSet=1>

Nagy, László. *Seb a cédruson*. 1995. Összegyűjtött versei. Budapest: Magvető

Könyvkiadó. Preuzeto 18. veljače 2014. s adrese:

http://dia.pool.pim.hu/html/muvek/NAGY/nagy00001_kv.html

Onagy, Zoltán. Nagy László. u: *Irodalmi Jelen*. Preuzeto 18. veljače 2014. s adrese:

<http://www.irodalmijelen.hu/?q=node/904>

Petőfi, Sándor – Hriszto Botev, Válogatott művei, 1977. Európa Könyvkiadó és Corvina Könyvkiadó Budapest és a Hazafias Népfront Kiadója Szófia

Reportaža Бюст-паметник на Ласло Наги в София и: *Денят започва с култура*. 24. listopada 2014. Preuzeto 14. studenog 2014. s adrese: <http://bnt.bg/part-of-show/byust-pametnik-na-laslo-nagi-v-sofiya>

Szondi, György. 2005. *Юужен обред*. Sofija: Gutenberg

Tüskés, Tibor. 1983. *Nagy László*. Budimpešta: Szépirodalmi. Preuzeto 10. srpnja 2015. s adrese: <http://dia.jadox.pim.hu/jetspeed/displayXhtml?offset=1&origOffset=8&docId=8464&secId=854719&qdcId=3&libraryId=-1&filter=T%C3%BCsk%C3%A9s+Tibor&limit=10&pageSet=1>

Vasy, Géza. 1995. *Nagy László*. Budimpešta: Ballasi. Preuzeto 10. srpnja 2015. s adrese: <http://dia.jadox.pim.hu/jetspeed/displayXhtml?offset=1&origOffset=8&docId=8461&secId=853625&qdcId=3&libraryId=-1&filter=Vasy+G%C3%A9za&limit=10&pageSet=1>

Къща-музей Ласло Наги ще бъде възстановена от община Смолян. Članak preuzet 14. studenog 2014. s adrese: <http://www.konkurs.kmeta.bg/kyshtata-muzej-laslo-nagi-shte-byde-vyzstanovena-ot-obshtina-smolqn-37180.html>

Откриване на паметник на унгарския поет Ласло Наги. Članak preuzet 24. studenog 2014. s adrese: <http://www.mfa.bg/embassies/hungary/events/bg/2144/60/2361/index.html>

Паметник на Ласло Наги в Кечкемет. и: *Български вести*, 2013/10. Preuzeto 24. studenog 2014. s adrese: http://www.bolgarok.hu/fileadmin/kepek/veszti2013/1310/veszti_1310.pdf

Ремонтираха музей в Смолян след сигнал на общинския съветник от БСП Радой Краев. Članak preuzet 14. studenog 2014. s adrese: <http://www.rodopinews.com/%D1%81%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D0%BD/item/1993-remontiraha-05-11-2014>

Стихове от Ласло Наги. и *Дума*. br.48. Preuzeto 10. srpnja 2015. s adrese: <http://www.duma.bg/node/96096>